

Ljubljansko barje

KRAJINSKI PARK

Podpeška cesta 380, 1357 Notranje Gorice

POPIS VELIKE BELE ČAPLJE

na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje

(NOVEMBER 2022 – FEBRUAR 2023)

Marec 2023

Organizacija Združenih
narodov za izobraževanje,
znanost in kulturo

• Prazgodovinska kolišča okoli Alp
• Kolišča na Igu na
• Ljubljanskem barju v Sloveniji
• vpisana na Seznam
• svetovne dediščine leta 2011

Kazalo

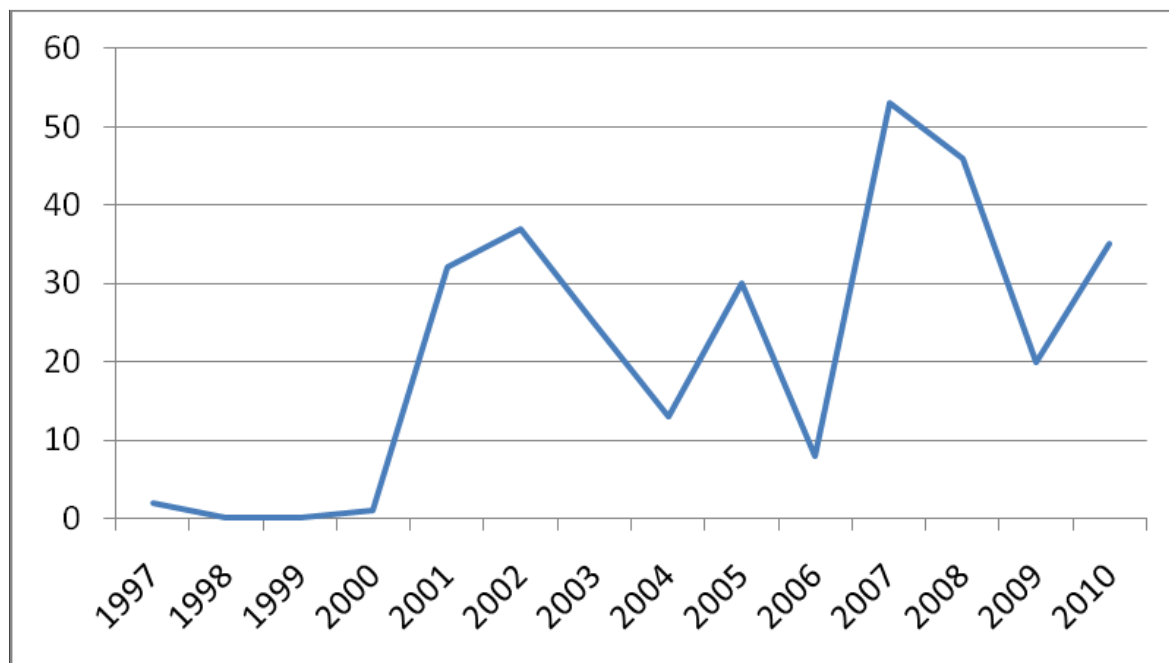
1. Uvod.....	3
2. Pregled literature	4
2.1. Razširjenost in velikost populacije velike bele čaplje.....	4
2.2. Dinamika in ogroženost	6
3. Metoda dela.....	7
4. Obdelava podatkov in rezultati.....	9
5. Razprava in zaključki.....	11
6. Literatura.....	12
7. Priloge.....	13

I. Uvod

Na predlog predhodno izdelane študije Ohranjanje ugodnega stanja populacij ptic na območju KPLB (Tome, 2012), smo se v letu 2013 odločili, da bomo začeli z vsakoletnim spremljanjem števila osebkov izbranih vrst ptic.

Kot prvo smo izbrali veliko belo čapljo (*Ardea alba*) na vnaprej določenem transektu na vzhodnem delu Krajskega parka Ljubljansko barje (v nadaljevanju: KPLB).

Za omenjeno vrsto smo se odločili iz več razlogov. Za območje KPLB ne obstajajo objavljeni podatki o velikosti populacije bele čaplje, ki bi bili dobljeni na osnovi preverljive in ponovljive metode. Vsako leto v januarju se v okviru Januarskega štetja vodnih ptic (ang. International Waterfowl Count – v nadaljevanju: IWC), ki ga v Sloveniji koordinira Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), po metodi popolnega štetja preštejejo osebkovi ob Ljubljanici in Iščici ter občasno še ob nekaterih drugih vodotokih in stoječih vodah. Kljub dejstvu da se tu prešteje le del populacije, saj se veliko osebkov zadržuje tudi na travnikih in njivah, podatki verjetno kažejo okvirno dinamiko medletnega nihanja (Slika 1).

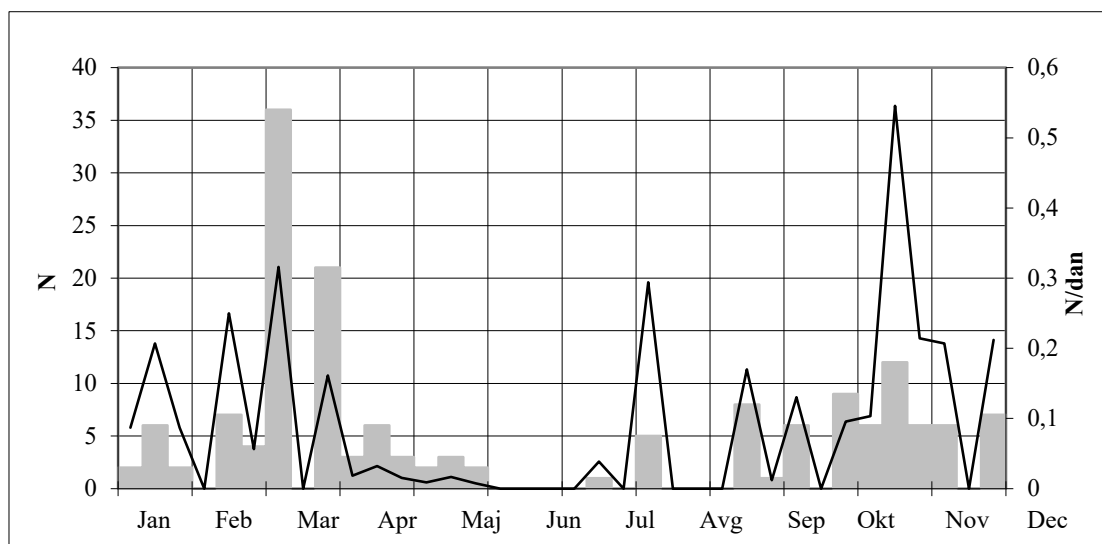
Slika 1: Število prešteti velikih belih čapelj za IWC v obdobju 1997 do 2011 (Denac in sod. 2011). V prvih letih je bilo v popis vloženo manj truda kot kasneje.

Zaradi lahke prepoznavnosti te vrste je tudi spremljanje njenega števila relativno osnovna naloga, ki rabi samo vestne popisovalce.

2. Pregled literature

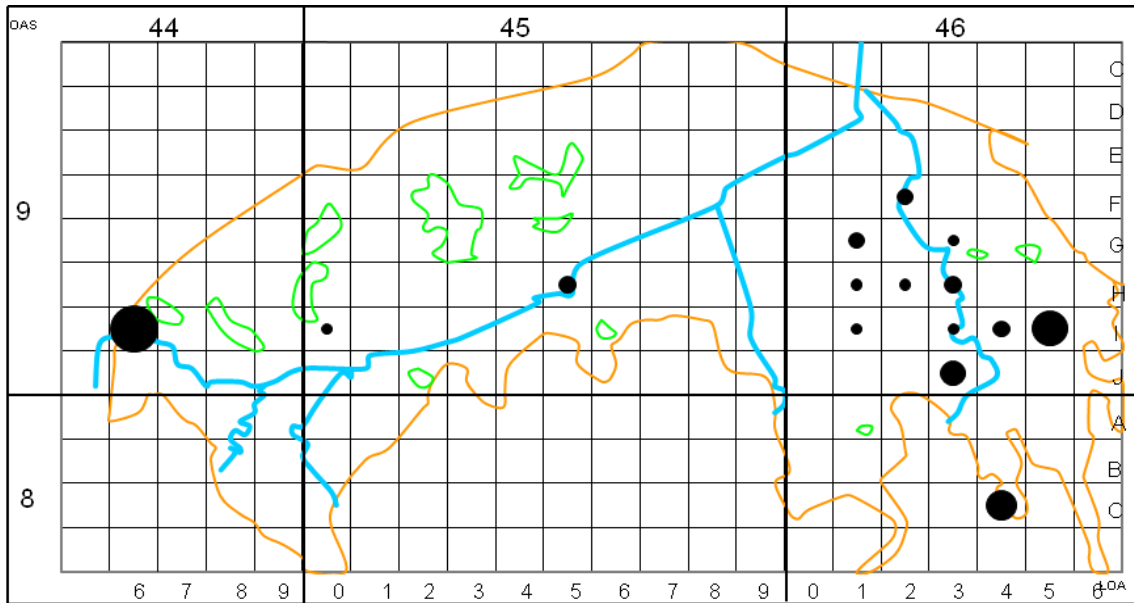
2.1. Razširjenost in velikost populacije velike bele čaplje

Vrsta je na Ljubljanskem barju prisotna preko celega leta, populacija je največja med novembrom in marcem (Slika 2). Od leta 1995 do 2002 se je populacija povečevala (Tome in sod. 2005), sedaj izrazito niha (Tome, 2012).

Slika 2 Fenogram opazanj velike bele čaplje na Ljubljanskem barju (N=164).

Ocenjuje se, da je velika bela čaplja bolj pogosta na vzhodnem delu Ljubljanskega barja, kakor drugje (Slika 3). Zadržuje se na travnikih in njivah, če Barje prekrije sneg, tudi ob vodotokih. Največja pika povsem na zahodnem delu predstavlja opazovanja okoli ornitološke postaje in glinokopov pri Vrhnikih. Tu je v preteklosti od poletja do zime potekal lov ptic z mrežo, obenem so potekala tudi opazovanja velikih ptic. Veliko število opazovanj na tem mestu je verjetno posledica velikega števila opazovalnih dni. Velika bela čaplja se pozimi zadržuje tudi ob Ljubljani, v zadnjih letih je bilo opaženih po več kot 10 osebkov tudi na lškem vršaju. V času štetja ptic za IWC je bilo v letih od 2000 do 2010 ob vodah prešteti od 1 do 53 osebkov (Denac in sod. 2011). Ocenjujemo, da so medletna nihanja velikosti populacije na celotnem Ljubljanskem barju, ne le ob vodah, velika (Slika 1).

Slika 3: Območja zadrževanja velike bele čaplje na Barju. Pike predstavljajo vsoto števila opazovanj v posameznem kvadratu v obdobju 1989 do 2002. Največja pika pomeni 9 opazovanj v obravnavanem obdobju.

Populacija vrste v Evropi narašča (Hagemeijer in Blair 1997), zato se je število osebkov na Ljubljanskem barju v preteklosti povečevalo. V zadnjih letih velikost populacije na Ljubljanskem barju iz leta v leto verjetno niha, česar ne pripisujemo antropogenim dejavnikom na Ljubljanskem barju, temveč razlikam v gnezditvenem uspehu na gnezdiščih (raziskave, kje gnezdiijo velike bele čaplje, ki pridejo na Ljubljansko barje, niso bile opravljene, zato tega podatka nimamo) in razlikam v izraznosti zime v različnih letih tako na Ljubljanskem barju kakor na drugih običajnih prezimovališčih. Zaradi vsega tega menimo, da trenutno ni mogoče opredeliti ciljne velikosti populacije velikih belih čapelj na Ljubljanskem barju.

Podajamo pa dva druga možna načina ocenjevanja ugodnosti Ljubljanskega barja kot zimskega habitata za belo čapljo:

1. Stabilnost petletnega povprečja velikosti populacije. V kolikor populacija dolgoročno ohranja pozitiven ali nevtralen trend velikosti, je stanje verjetno ugodno.
2. Primerjava velikosti zimske populacije na Ljubljanskem barju z nekaterimi drugimi tradicionalnimi prezimovališči v Sloveniji (npr. Medvedce, Dravsko, Mursko polje). V kolikor se velikost populacije na Ljubljanskem barju spreminja skladno z velikostjo populacije drugje, je stanje verjetno ugodno.

V obeh primerih lahko ugodnost ocenjujemo le na osnovi sistematično zbranih podatkov. Dokler ni sistematično zbranih podatkov za celo Barje, se za izračunavanje trenda ali za primerjave lahko uporabijo podatki dobljeni v okviru štetja IWC. Opozorjamo pa, da se na območju štetja pozimi nahaja le del populacije (Tome, 2012).

2.2. Dinamika in ogroženost

Velika bela čaplja v Sloveniji ne gnezdi (Basle T. et al., 2019), zato v rdečem seznamu ni opredeljena glede ogroženosti. Tako v evropskem kot v svetovnem merilu po zadnjih podatkih ni ogrožena vrsta (Birdlife International, 2020). Evropa sicer predstavlja zelo majhen delež svetovnega areala. Populacija vrste v Evropi narašča, predvidoma se je zato število osebkov na območju KPLB v preteklosti tudi povečevalo. Velikost populacije velike bele čaplje na Barju zadnja leta niha, česar pa, kot že omenjeno, ne pripisujemo antropogenim dejavnikom na Barju, temveč razlikam v gnezditvenem uspehu na gnezdiščih in razlikam v izraznosti zime v različnih letih tako na Barju kakor na drugih običajnih prezimovališčih.

Velika bela čaplja se pozimi zadržuje pretežno na travnikih, tudi intenzivnih, ter njivah, kjer lovi male sesalce. Populacije malih sesalcev naravno nihajo, kar verjetno tudi vpliva na velikost populacije čaplje v posameznih letih. Konkretnih podatkov o tem ni. Da bi na populacije bistveno vplival tudi človek s svojimi dejavnostmi, je majhna verjetnost. Edini trenutni in bodoči dejavnik ogrožanja velikih belih čapelj so sprehajalci in sprehajalci s psi. Oboji jih občasno prepodijo, a vpliv ni velik. Možnost vpliva vidimo tudi v motnjah na prenočišču. Velike bele čaplje pogosto prenočujejo skupinsko. Vznemirjanje na takšni lokaciji ima lahko določene negativne učinke na populacijo. Na Ljubljanskem barju do sedaj skupinsko prenočišče velikih belih čapelj še ni bilo opisano.

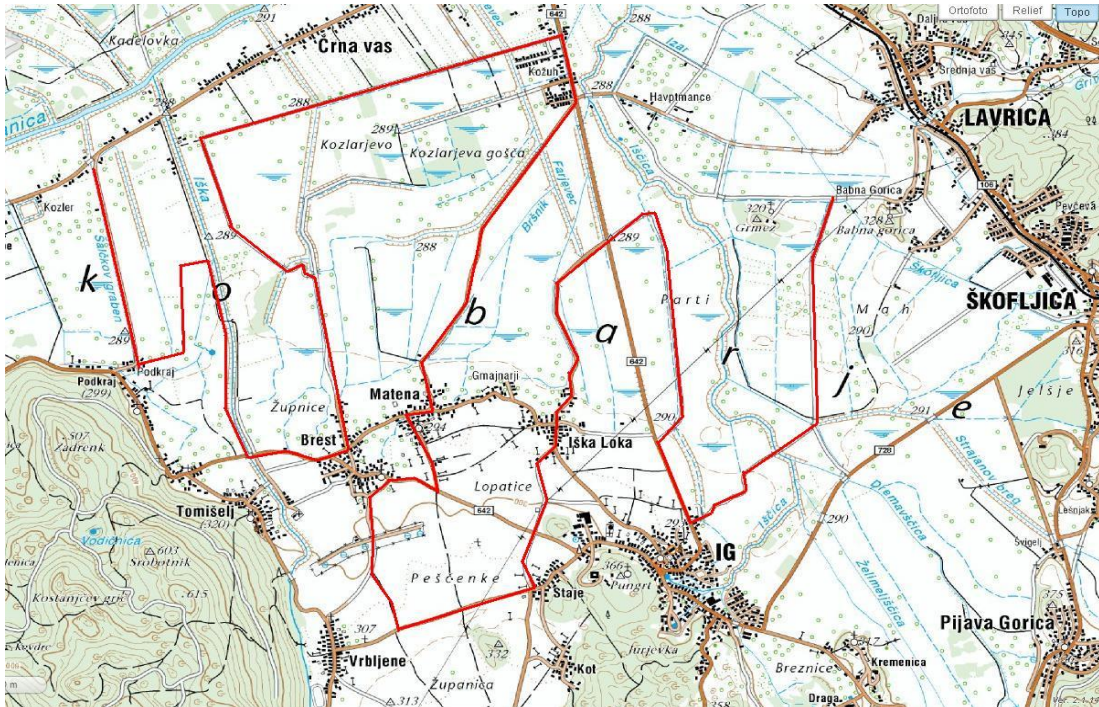
3. Metoda dela

V JZ KPLB smo se v letu 2013 odločili, da pričnemo zbirati podatke o ugodnosti Ljubljanskega barja kot zimskega habitata za veliko belo čapljo na podlagi ocenjevanja stabilnosti petletnega povprečja velikosti populacije.

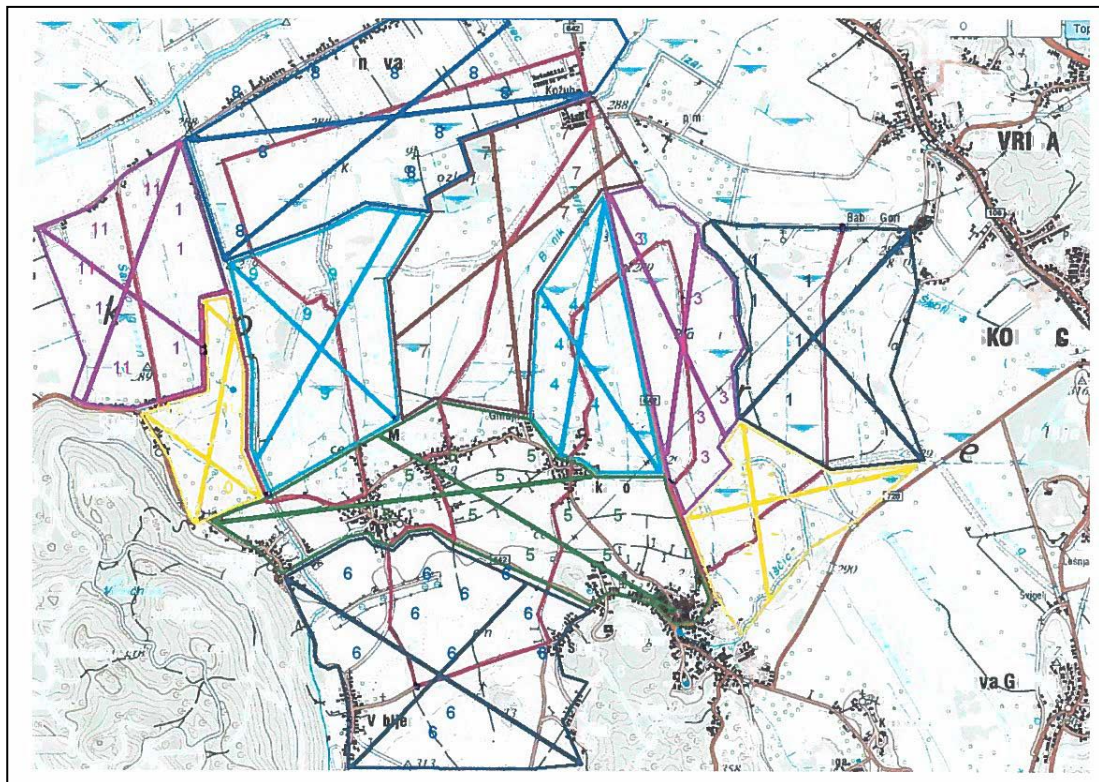
Za popis velikih belih čapelj je bila izbrana metoda začasnega monitoringa določenega transeкта. Podatki, zbrani s to obliko monitoringa, bodo primerni za oceno spremljanja velikosti populacije, ne pa tudi za oceno velikosti prezimujoče populacije na Ljubljanskem barju.

Dva usposobljena popisovalca evidentirata velike bele čaplje po enkrat v novembru, decembru, januarju in februarju. Štejeta ob cca 32 km dolgem transektu (Slika 4). Razporeditev opazovalnih dni je čim bolj enakomerna, med posameznimi štetji mora biti najmanj 14 dni. Januarsko štetje se opravi isti vikend, ko se šteje vodne ptice (IWC), če je vreme ugodno. Popisovanje poteka med 10. in 15. uro v dneh brez padavin, megle in močnega vetra. Transekt se ob počasni vožnji (10-20 km/h) prevozi z avtomobilom, med vožnjo sopotnik opazuje travnike, po potrebi se ustavita in teren podrobno pregledata. Z zbiranjem naključnih podatkov se ugotavlja, ali je na Ljubljanskem barju še kakšno območje rednega pojavljanja velikih belih čapelj, ki se kasneje vključi v reden monitoring. Pri obdelavi se upoštevajo tudi podatki štetja, ki se opravlja v okviru IWC – glede uporabe teh podatkov se je potrebno dogovoriti z DOPPS.

V primeru daljšega obdobja visoke snežne odeje in neprevoznih cest se čaplje evidentira le ob posameznih, dostopnih odsekih transeкта – preiskano območje mora biti dobro označeno.

Slika 4: Predlagan transekt za popis velike bele čaplje

Slika 5: Predlagan transekt za popis velike bele čaplje z označenimi II območji

4. Obdelava podatkov in rezultati

Popis smo v sezoni 2022/2023 izvajali v štirih ponovitvah, in sicer v novembru 2022 (28. 11. 2022) in decembru 2022 (19. 12. 2022) ter v januarju 2023 (27. 1. 2023) in februarju 2023 (23. 2. 2023). V mesecu januarju popis ni potekal na dan, ko je bilo organizirano januarsko štetje vodnih ptic (IWC). Rezultati popisa so prikazani na grafu 1 in v tabeli 1.

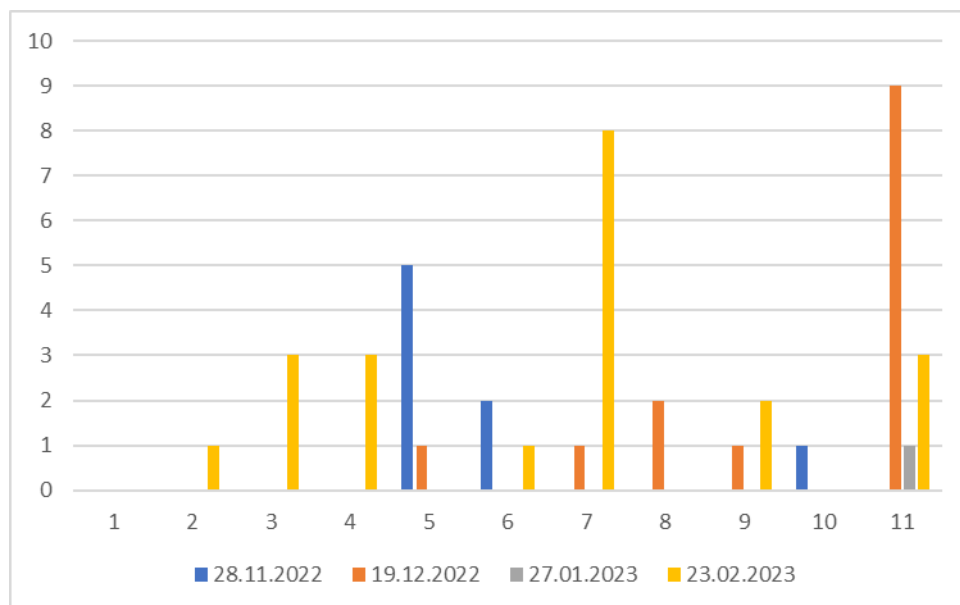
28. 11. 2022 smo na transektu popisali 8 osebkov velike bele čaplje. Na območju 5 smo prešteli 5 osebkov, enega na območju 10 in dva na območju 6. Na ostalih območjih jih nismo opazili.

19. 12. 2022 smo na transektu popisali 14 osebkov velike bele čaplje. Največ smo jih prešteli na območju 11, in sicer 9, 2 na območju 8 in po eno na območjih 5, 7 in 9. Na ostalih območjih jih nismo opazili.

27. 1. 2023 smo na transektu popisali le en osebek velike bele čaplje, in sicer na območju 11. Na ostalih območjih jih nismo opazili.

23. 2. 2023 smo na transektu popisali 21 osebkov velikih belih čapelj. Tokrat smo jih največ prešteli na območju 7, in sicer 8. Na območjih 3, 4 in 11 smo popisali po 3 osebkove, na območju 9 dva osebkove, na območjih 2 in 6 pa po enega.

Vsi popisi so bili izvedeni med 10:55 in 14:00 uro. Januarski popis je bil izveden v delno oblačnem vremenu, preostali trije pa v oblačnem vremenu, vsi pa so bili izvedeni v dneh brez padavin in v brezvetrju. V času decembrskega popisa je bilo Ljubljansko barje poplavljenno, v času januarskega popisa je Ljubljansko barje pokrivala snežna odeja.

Slika 6: Diagram prikaza pojavljanja števila velikih belih čapelj na transektu z enajstimi območji v mesecih november in december 2022 ter januar in februar 2023.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	SKUPAJ
28.11.2022	0	0	0	0	5	2	0	0	0	1	0	8
19.12.2022	0	0	0	0	1	0	1	2	1	0	9	14
27.01.2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
23.02.2023	0	1	3	3	0	1	8	0	2	0	3	21

Tabela I: Prikaz pojavljanja velike bele čaplje v transektu, dolgem cca 32 km na vzhodnem delu Ljubljanskega barja v 11 ločenih transektih v štirih ločenih popisih (november in december 2022 ter januar in februar 2023).

5. Razprava in zaključki

Največ velikih belih čapelj je bilo v popisni sezoni 2022/2023 opaženih na februarškem popisu, in sicer 21. Na območju II so bile velike bele čaplje prisotne v treh izmed štirih popisov. Največ osebkov velike bele čaplje je bilo opaženih na območju II, in sicer v decembrskem popisu – 9 osebkov, medtem ko v novembrskem popisu na tem območju nismo opazili nobene.

Na popisih v decembru in januarju smo največ osebkov opazili na območju 6, na tem območju pa v februarju nismo opazili nobene velike bele čaplje. Na območju I na nobenem od popisov nismo opazili velikih belih čapelj. V januarskem popisu smo opazili najmanj velikih belih čapelj – le enega osebkov na območju II. Manjšo zaznavnost vrste pripisujemo snežni odeji, ki je ob januarskem popisu pokrivala Ljubljansko barje.

V primerjavi z zadnjim popisom, t. j. v sezoni 2021/2022, je zaznati porast največjega skupnega števila popisanih velikih belih čapelj v posameznem mesecu, je pa skupno število še vedno precej manjše od popisov v sezonah 2019/2020 in 2020/2021. V sezoni 2019/2021 je bilo največje skupno število popisanih velikih belih čapelj v januarju 2020, in sicer 32 osebkov, v sezoni 2020/2021 29 osebkov v decembru 2020, v sezoni 2021/2022 pa 13 osebkov v mesecu februarju 2022.

V tej sezoni je zaznati povečanje največjega skupnega števila popisanih osebkov velike bele čaplje v primerjavi z lansko sezono, kar je verjetno posledica medletnega nihanja. Za natančnejše ugotovitve o stanju populacije bo potrebno nadaljevati z vsakoletnim spremljanjem števila osebkov velike bele čaplje na vzhodnem delu KPLB.

6. Literatura

Basle T. et al. 2019. Atlas ptic Slovenije : popis gnezdilk 2002-2017. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

BirdLife International: Great White Egret *Ardea alba* (<http://datazone.birdlife.org/species/factsheet/great-white-egret-ardea-alba/details>, 16. 3. 2020)

Denac K. in sod. 2011: Strokovni predlog za revizijo posebnih območij varstva (SPA) z uporabo najnovejših kriterijev za določitev mednarodno pomembnih območij za ptice (IBA). Končno poročilo

Tome D., Savinc A. in Trontelj P. 2005: Ptice Ljubljanskega barja. Monografija št. 3, Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

Tome D. 2012. Strokovne podlage za načrt upravljanja Krajskega parka Ljubljansko barje – Ohranjanje ugodnega stanja populacij ptic na območju KP Ljubljansko barje. Ljubljana, Nacionalni inštitut za biologijo.

7. Priloge

Priloga 1: Popisni list

Priloga 2: Transekt z II označenimi območji

Priloga I: Popisni list

KRAJINSKI PARK LJUBLJANSKO BARJE

VELIKA BELA ČAPLJA

Popisujemo samo v dobri vidljivosti (>500 m)!

DATUM			
URA OD		URA DO	
POPISOVALCI			

RAZMERE (v kvadratak vnosi številko!)

<input type="text"/>	1. jasno, 2. delno oblačno, 3. oblačno
<input type="text"/>	1. brezvetrje, 2. veter, 3. močan veter
<input type="text"/>	1. ni padavin, 2. rahlo dežuje, 3. močno dežuje, 4. rahlo sneži, 5. močno sneži

OBMOČJE	URA VPISA	PREŠTETIH OSEBKOV	
		VELIKA BELA ČAPLJA	SIVA ČAPLJA
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			

ČAPLJE IZVEN OBMOČJA OPAZOVANJA, ZANIMIVOSTI, DRUGE VRSTE ...

Opis:

Priloga 2: Transekt z označenimi II območji

